

Савезништво у функцији заштите националних интереса Савезне Републике Југославије

УДК: 327.51:355.02(497.1)

Проф. др **Милинко Стишовић**, генерал-мајор

Савезна Република Југославија, према прихваћеној геофизичкој класификацији, припада групи малих земаља. Као државна заједница, у односу на претходну Југославију, редукована је на нешто мање од половине становништва и половине простора, чиме је изгубила примат највеће државе на Балкану.

Анализом војно-политичких и геостратегијских претпоставки, односно проценом ближег и ширег окружења СР Југославије, може се закључити да је њена безбедност вишеструко угрожена. То је потврда неких законитих појава савременог света, који се неравномерно развија, уз бројне противуречности.

Његови генератори су, пре свега, велики центри моћи, који у борби за екстрапрофит не бирају средства и методе деловања у обликовању тзв. новог светског поретка.

У тешкој ситуацији у којој се наша СР Југославија и њен народ поставља се питање начина изласка из кризе и основних националних интереса. Део одговора треба тражити у међународној заједници, а део у унутрашњим друштвеним процесима. Наиме, поставља се питање да ли ће се ићи потпуно самосталним путем, што је мање реално у садашњем односу снага, или ће се кроз интеграциони процес вратити у међународне институције и актуелизовати питање односа према колективним системима безбедности.

Интеграционим процеси у међународној заједници одвијају се и даље узлазном путањом, а манифестују се готово у свим сферама људске делатности (политичко-дипломатска, економска, информативна, спортска, војна итд.). И наша земља тежи да у међународној заједници заузме одговарајуће место. Првенствено жели да се врати у међународне политичке организације, економске и финансијске институције, а затим и колективне системе безбедности, па и питање савезништва добија на значају.

Увод

Динамичан развој савременог света условљава одговарајуће промене у међународним односима. Савремени односи међу државама и народима углавном се успостављају на законима интереса, зависно од

расположивих капацитета моћи. У остваривању дефинисаних интереса и циљева увек ће бити препрека које ће се превазилазити споразумевањем и сарадњом, или силом. Та законитост ће и даље наводити мале државе да буду прагматичне – да траже сарадњу и помоћ великих држава, док ће се велике земље интегрисати ради „владања“ светом, односно ради остварења сопствених интереса, и то углавном на штету малих земаља. Значајно обележје свих појава и процеса у међународној заједници јесте глобална повезаност и међузависност. С друге стране, у прекомпоновању реалне структуре међународне заједнице постоје процеси дезинтеграције које режирају велики центри моћи према властитим интересима. Све је реалнија тврдња да се до глобализације у свету долази „милом или силом“,¹ односно интеграцијом или дезинтеграцијом појединих међународних субјеката.

Интеграција је вишеструко повезивање или уједињавање људи, народа, држава или организација ради задовољења сопствених интереса и побољшања квалитета живота оних који се повезују. Интереси субјеката који желе да се интегришу су слични, па се у том процесу наглашавају равноправност, уважавање, добра намера и друге друштвене вредности. По правилу, интеграција је спонтан процес, а иницијатори су народи и државе које у њој виде могућност за задовољење својих интереса кроз опште интересе организације у коју су повезани. Процес интеграције је, дакле, аутентичан и одвија се одоздо нагоре, увек са жељом да се изрази општи интерес оних који се интегришу.

Дезинтеграција је процес супротан од интеграције и значи раздруживање дотадашњих чланова и распад организације која је претходно била интегрисана, а испољава се кроз повећање броја држава, што свет чини још сложенијим. Распад (раздруживање) може да се одвија на основу договора или самоиницијативе неког члана. Дезинтеграцију често прати насиље (уз помоћ светских хегемона), углавном када је то у интересу светских моћника.

Глобализација је процес повезивања или уједињавања људи, народа, држава или организација ради задовољења и интереса неког центра светске моћи који, на различите начине, присиљава субјекте на повезивање у нову структуру. Очигледно, за развијени и моћни свет глобализација је прилика да прошири своје стандарде и уздигне их на ниво међународног права, социјалног развоја и људских права, па је представља као социјалне промене којима ће се смањити разлике између богатих и сиромашних, индустријског Севера и неразвијеног Југа. Међутим, за земље у развоју глобализација је забрињавајући процес којим се УН повезују с центрима светске моћи – великим силама.

¹ У интервјуу дописнику Танјуга из САД, 31. маја 2000, амерички писац Мајкл Паренти је изјавио: „... америчка стратегија према Балкану то је политика коју амерички врх води према целом свету. То је политика 'глобалне доминације', или 'корпорацијске доминације', чији циљ је пенетрација капитала са Запада, без икакве бриге о људима ...“

Глобализација се доживљава као деструктиван процес јер је предводе бивше колонијалне силе, које се залажу за глобалну контролу људи, природног богатства и капитала у тзв. трећем свету.

Ако се интеграција сматра процесом који се умногоме одвија „одоздо“, глобализација је процес размене између елемената и функција који се пројектује и управља „одозго“. Повезивање се углавном обавља под одређеним притиском, а циљ није кохезија интереса, него наметање свог интереса свима који су интегрисани. Тај процес изводе најмоћнији, а објекти су државе у транзицији, пре свега мале и неразвијене земље.

Савезништво се различито дефинише у политичким, правним, војним и другим теоријама, зависно од почетних критеријума. Термин *савезништво* је изведен од речи *савез*, која значи повезаност уговором, односно споразумом о заједничкој сарадњи, на одређеном простору на одређено време, ради пружања политичке и војне помоћи и предузимања заједничких акција везаних за остваривање заједничког интереса. Према томе, *савезништво се може одредити као узајамни однос између држава чланица којима је политички и економски интерес основни мотив за постојање, а примарна функција му је јачање безбедности држава чланица савеза. У вези са савезништвом намећу се два питања која су тесно повезана: прво се тиче односа једне државе према постојећим економским, политичким и војним асоцијацијама и интеграцијама, а друго се односи на ратно савезништво у ужем смислу те речи.*

Савезништво и Савезна Република Југославија

Када је реч о односу наше земље према постојећим светским, европским и регионалним асоцијацијама и интеграцијама, опредељење је било јасно: повратак СР Југославије у Уједињене нације, ОЕБС, Међународни монетарни фонд и остале светске финансијске, трговинске и друге организације. Приступање тим интеграцијама био је најзначајнији политичко-стратегијски интерес за СРЈ, јер од тога зависе њен даљи укупни цивилизацијски развој и безбедност.

Уколико се кроз савезништво оствари његова примарна функција – развој и јачање безбедности државе, остварен је један од виталних *националних интереса* државе чланице. То значи да институција савезништва у укупном збиру националних и државних вредности има велики значај и очигледно се манифестује у спољној политици. Будући да у развоју међународних односа стално долази до „прегруписавања“ снага и смењивања периода сарадње (мир) периодима сукоба (рат), савезништво ће као вредност и функција заштите дуго бити актуелно у пракси уређења односа између субјеката међународне заједнице. Јер, бринући о својој одбрани и безбедности у целини, све земље, па и СР Југославија, разматрају питање савезништва (у савременим условима све се чешће начело ослонца на сопствене снаге замењује неким обликом колективне безбедности).

Без обзира на величину и укупну друштвену моћ, свака земља тежи да има што више поузданих савезника и пријатеља, посебно ако јој је угрожена безбедност. То је готово животно питање сваке државе у заштити националних интереса, без обзира на то да ли у међународним односима наступа с позиције мирољубиве политике (сарадња), или политике силе (конфронтација). Међутим, нема вечног савезништва – оно се правовремено ствара, непрекидно гради и одржава и никада није мотивисано сентименталношћу и емоцијама, већ интересом, што доказују бројна историјска искуства.

На основу анализе актуелних међународних односа и процеса, све више се долази до неких спознаја које се не могу лако објаснити, посебно кад је у питању СР Југославија и њена спољнополитичка опредељења. Наиме, било би логично да је дефинисана спољнополитичка оријентација СР Југославије² највећи гарант њене безбедности и да питање савезништва није у првом плану. Међутим, због агресије НАТО-а на Југославију, реалног односа снага у окружењу и неких деструктивних процеса то питање мора бити у средишту пажње.

Савезна Република Југославија је трајно опредељена за мир и решавање свих међународних спорова и проблема мирним путем, и осуђује све облике угрожавања безбедности и рат као средство решавања противуречности. Наша земља поштује и подржава право свих суверених држава у међународној заједници на избор и уређење унутрашњих политичких, економских и општих друштвених односа, као и све аспекте повезивања и сарадње који нису на штету других држава и међународних субјеката. Југославија нема територијалних претензија ни према једној држави, не одређује унапред агресора и нема непријатељски став ни према једној држави. Не дозвољава стационарање страних ОС на сопственој територији, изузев у оквиру мировних операција снага Уједињених нација. Савезна Република Југославија је заинтересована за укључивање у савремене интеграционе процесе у међународној заједници и за све облике међудржавне сарадње којим се не доводе у питање њен суверенитет и територијални интегритет. На томе је заснован и њен однос према савезништву.

Реалност војно-политичких збивања у ближем и ширем окружењу наше земље, и поред њених конструктивних спољнополитичких ставова, указује на потребу да се институцији савезништва приступи крајње озбиљно и студиозно. Савезној Републици Југославији је потребно савезништво које ће јачати њене основне националне интересе и повећати њену друштвену и одбрамбену моћ, тј. савезништво које ће имати превентивну функцију. Савезништво треба да је: *државно (ванстраначко), целовито, функционално, реалистично, поуздано, флексибилно (отворено) и дугорочно савезништво.*

² Према повељи ОУН, чл. 2, ОУН и њене чланице у међународном деловању треба да се придржавају седам принципа: суверене једнакости, савесног испуњавања обавеза, решавања међународних спорова мирним средствима, уздржавања од употребе силе или претње силом, обавезе примања помоћи ОУН, универзалности и немешања у унутрашње послове државе.

У оквиру институције савезништва посебан значај има *војно савезништво*, које је специфичан политички израз односа између држава. Закључује се поводом рата (постојећег и могућег), а основна функција му је јачање безбедности држава чланица. Државе чланице савеза на усклађеним политичким и економским интересима граде нову безбедносну архитектуру. Уговором или споразумом (анекс)³ најчешће се регулишу обавезе у области: школовања кадра, испоруке наоружања, заједничке производње НВО (војнотехничка сарадња), система командовања снагама у миру и рату, војних база, начина и обима заједничког ангажовања снага итд.

Питање *избора савезништва*, посебно војног, основна је дилема сваке државе, па и СР Југославије. Постојећи однос снага у међународној заједници све више намеће потребу да се мале земље већ у миру одреде за могућу варијанту савезништва према прокламованим националним интересима. Осим тога, у садашње време изражена је примена разних облика силе у разрешавању спорова између држава, па су мале земље присиљене да, ради очувања својих националних интереса, заштиту траже у оквиру постојећих интеграција великих сила, односно коалиција, а не у ОУН, чију улогу, на неки начин, маргинализују и игноришу велики центри моћи. Сигурно је да такво понашање малих и средње развијених земаља није израз њихове слободне воље, већ резултат притиска великих сила. Ступање у савезништво у таквим околностима сматра се нужним и *наметнутим*, и првенствено је у функцији остварења пројектованих глобалних циљева светских моћника. Према суштини, методама и циљевима, тај процес стварања интеграција, односно савезништва, може да се препозна као глобализација. С друге стране, ако поједине земље (и СРЈ) избор савезника дефинишу по слободној вољи, у складу са заштитом властитих националних интереса, то савезништво је жељено, *природно* и равноправно, односно, реч је о правој интеграцији.

Избор савезника је за СР Југославију веома сложен проблем, посебно питање под којим условима и због којих циљева треба приступити савезништву. Историјска искуства указују на то да свако савезништво обавезује на одређене уступке, односно да значи, више – мање, губљење дела суверенитета (у класичном значењу) ради очувања виталних националних интереса.⁴ Отуда је основни проблем малих и средњих земаља очување суверенитета и, истовремено, остварење потребног нивоа безбедности.

Малобројне су државе у савременом свету које настоје да самостално очувају властиту безбедност, па већина улази у различите облике интеграције и савезништва. За СР Југославију је веома значајно да се

³ Савезништво се, по правилу, формално-правно дефинише међународним уговором, мада уговор није неопходан да би функционисао савез.

⁴ То је мишљење познатих теоретичара и политичара Запада засновано на теоријама о међународним односима које су раније настале на Истоку.

у актуелној војно-политичкој ситуацији стратешки одреди према могућим савезницима и земљама које имају, у вези с тим, најсличније циљеве. У ствари, основно питање за наш народ јесте какав приступ треба имати према системима колективне безбедности и какву безбедност треба пројектовати за СР Југославију. Наиме, требало би да се размотре с практичног и методолошког аспекта могуће варијанте односа према системима колективне безбедности и изградњи властите безбедности.

Варијанте савезништва

Прва варијанта је национална стратегија ослонца на властите снаге, што је у савременим условима изузетно сложено опредељење. То значи да би СР Југославија спроводила политику еквидистанце и неприкљанства било којем центру моћи. Била би то политика уравнотеженог односа и потребне дистанце у односу на велике силе, посебно у погледу војних и стратешких питања. У том случају била би највероватнија оружана агресија великих сила. Без обзира на степен модернизације ВЈ, однос снага би увек био неповољан по нас, због чега би државно руководство требало да настоји да сва спорна питања решава политичким средствима и да спречава оружане сукобе, а националне интересе требало би бранити свим другим расположивим средствима.

У другој варијанти доминантна је заштита националних интереса помоћу институција савезништва с пријатељским државама, а основно питање је са којим државама треба ући у савезништво с обзиром на прокламоване критеријуме. Наиме, круг земаља потенцијалних савезника је шири од круга вероватних савезника а после агресије НАТО-а на СРЈ умногоме је објективизован проблем савезништва и наметнули су се неки нови погледи и поуке.

Није спорно да су *Русија, Кина и Индија*, као велике силе, имале позитивну улогу у заустављању агресије на нашу земљу и да су утицале да се проблем врати и решава у Уједињеним нацијама. Међутим, треба узимати у обзир све ваљане параметре значајне за успостављање савезништва са тим земљама. Тако се за Русију не сме занемарити: 1) да је то и даље прворазредна светска сила коју респектује Запад; 2) да има шире геостратешке интересе на Балкану, посебно на просторима које насељава српски народ; 3) да се интереси српског народа умногоме поклапају с интересима Русије, и 4) да постоји историјска, културна, верска и цивилизацијска повезаност између руског и српског народа. Ти и други чиниоци указују на реалне основе и мотиве за успостављање жељеног савезништва између једне моћне државе – Русије, и СР Југославије. Међутим, због унутрашњих прилика у Русији тај став треба критичније и реалније посматрати, поготову после агресије НАТО-а на нашу земљу. Русија јесте велика земља, која има интересе на Балкану, али се у постојећем односу снага у свету (НАТО и САД) нашла у

инфериорном положају, пре свега због економске исцрпљености,⁵ технолошки застарелог наоружања (сем нуклеарног), унутрашње политичке кризе (рат против сецесионистичких и терористичких снага) итд.

Русија се, осим тога, све више повлачи у границе континенталне силе, а САД, пре свега НАТО, потискују је све даље на исток и у Азију, где она тежишно усмерава своје геополитичке интересе, тако да Балкан остаје на периферији њеног интересовања.⁶ Такође, после инсталирања НАТО-а на Балкану, као и због тежње већине балканских земаља да уђу у Пакт, значајно је смањен простор за руску геополитику. Све то, уз физичку удаљеност, отежава стварање поузданијег савезништва између наше две земље. Међутим, све су реалнији наговештаји да се стање унутар Русије, а и у међународној заједници, поправља у њену корист. Очигледно, постоји могућност стварања савезништва са Русијом, али је оно отежано у садашњој војно-политичкој ситуацији.

Слични процеси се одвијају и у *Кини* и *Индији*. Пошто им виталне националне интересе угрожава иста страна, те три многољудне земље се све више зближавају, с намером да се као јединствен блок супротставе експанзији империјалистичких сила,⁷ што може да буде охрабрење за СР Југославију и свет.⁸

Савезништво са суседима је пожељно, уобичајено и често – нужно. Међутим, у садашње време оно за СР Југославију није реално. Наиме, све државе које се граниче са СРЈ у различитим су фазама интеграција и савезничког повезивања с Атлантским пактом и Европском унијом. Мађарска је већ и формално чланица НАТО-а, Румунија, Бугарска, Македонија и Албанија су чланице „Партнерства за мир“, Хрватска, и без формалног статуса савезника, пружа НАТО-у све врсте војних и других услуга на својој територији, на територији Македоније, Албаније, и БиХ стационаране су трупе НАТО-а итд. Све то указује на чињеницу да безбедност СР Југославије може да буде угрожена са простора суседа. Свакако, њихово будуће понашање према СР Југославији зависиће од политике великих сила и пројектованих територијалних претензија.

Сви досадашњи покушаји балканског савезништва пропали су након одређеног (углавном кратког) времена. Историчари и геополитичари

⁵ У савременим геополитичким кретањима надметање међу државама замењено је надметањем између економских блокова, који све више прерастају у геополитичке ентитете.

⁶ О интересима Русије на Балкану видети опширније у: Славољуб Шушић, *Балкански геополитички кошмар*, ВИЗ, 1995, стр. 158–177.

⁷ Однос Русије и Кине има стратешки значај: то није војни блок, нити савез, већ специјалан однос, изузетно значајан за 21. век, посебно за развој мултиполарног света. Зато су те две велике земље своје међусобне односе дефинисале споразумом, у којем се, поред осталог, наводи да су Русија и Кина велике земље и сталне чланице СБ УН, и да, када је о битним питањима реч, имају право вета; обе земље желе мултиполарни свет, који је равноправнији од униполарног света; залажу се за мирно решавање проблема политичким средствима; противе се употреби силе и санкција мимо СБ УН, и теже ка већој улози на међународној сцени.

⁸ Потенцијалним савезницима (ратно савезништво) треба сматрати и пријатељске земље чија је безбедност такође угрожена, а које су нам наклоњене због истоветних интереса.

сматрају да су разлог за то недовољно избалансирани заједнички интереси.⁹ Када се говори о заједничким интересима, односно о мотиву за окупање балканских земаља, могу се чути различита мишљења. Према једнима, то је заједнички геостратешки идентитет, према другима – словенство, трећи сматрају да балканске земље (или барем њихов највећи део) треба да се окупе око свог православног идентитета итд. Свакако, прихватљив је било који облик интеграције на Балкану уколико је у интересу српског народа. Но, чини се да би у актуелним геополитичким условима најјачи интеграциони мотив балканских земаља могла да буде *економија*. Према мишљењу многих геополитичара, оптимални облик економског обједињавања балканских земаља била би царинска унија с монетарном унијом.¹⁰ У сваком случају, тесно економско повезивање могло би (и требало) да буде само први корак ка успостављању неког облика регионалног система колективне безбедности на Балканском полуострву, а постоје и бројни облици унутар балканских интеграција.

Идеја о стварању свебалканског савеза, односно балканске (кон)федерације, обновљена је средином деведесетих година, а на њој се заснивају и неки страни пројекти о уређивању унутарбалканских односа.¹¹ Наравно, тешко је поверовати да се идеја о свебалканском савезу, односно балканској (кон)федерацији, може брзо остварити. За њено остварење потребни су како воља и интерес балканских држава, тако и наклоност главних центара моћи. Основни разлози за могуће остварење концепта свебалканског савеза су следећи: 1) становништво Балкана је углавном православне вероисповести, што их у духовном (па и културном) смислу значајно повезује, те је могућност верског сукоба готово искључена; 2) у територијалном смислу, таква асоцијација имала би површину од око 630.000 км², са око 55 милиона становника, што би је сврстало међу највеће и најмногољудније земље Европе; 3) у економском смислу, уз повезивање и прилагођавање националних еко-

⁹ Тзв. Први балкански савез склопљен је у периоду од 1866. до 1868. године на иницијативу кнеза Михаила. У њега су ушли Србија, Црна Гора, Грчка, Румунија и Бугарски национални покрет. На иницијативу Русије, склопљен је, током 1912. године, Други балкански савез у који су, системом билатералних уговора, ушле Србија, Црна Гора, Бугарска и Грчка. Под називом „Балканска Антанга“ познат је савез који је 1934. године закључен између Југославије, Грчке, Румуније и Турске. Трећи балкански савез потписан је између Југославије, Грчке и Турске 1953. године у Анкари. Наведени савези имали су, првенствено, одбрамбено-безбедносни карактер, а распали су се како због стављања појединачних интереса изнад интереса савеза, тако и због утицаја ванбалканских сила.

¹⁰ Благоје Бабић, *Српски народ и балканске интеграције и Геополитичка стварност Срба* (зборник радова), Институт за геополитичке студије, Београд, 1997, стр. 527.

¹¹ На пример, у италијанском часопису „Limes“, почетком 1996. године, изложен је концепт „еврославије“ као заједнице, прво, земаља које су биле у саставу СФР Југославије, а потом и других балканских држава. Готово је идентичан и концепт ЕУ и њене иницијативе за економско и друго повезивање земаља насталих разбијањем СФРЈ и других балканских земаља које су, сада, изван процеса европских интеграција. После ЕУ и САД покренуле су сличну иницијативу за регионално повезивање земаља југоисточне Европе (*SECI*).

номија, нови савез би био значајни чинилац и у ваневропским оквирима, и 4) у војном (одбрамбеном) смислу, асоцијација би имала потенцијале на основу којих би спадала међу значајније регионалне силе.¹² Коначно, тиме би се остварио и концепт регионалног система колективне безбедности, као интегрални део европског идентитета безбедности, на којем чланице Европске уније упорно инсистирају.

Под *трећом варијантом се подразумева проналажење заједничног интереса СРЈ са водећим земљама Запада ради очувања виталних националних интереса*. Наиме, у вези с тим треба узимати у обзир чињеницу да је у основи односа СР Југославије и НАТО-а однос наше земље са Сједињеним Америчким Државама. Дакле, постоји могућност да се настави са конфронтацијом, да се остане неутралан или да се тражи савезништво са великим центрима моћи. Одлуку није лако донети, а она претпоставља реалну процену стања и развоја односа у међународној заједници, као и напуштање традиционалног схватања о самосталном развоју и апсолутном суверенитету.

Та варијанта је све више условљена конкретном војно-политичком ситуацијом у земљи (присуство КФОР-а на Косову и Метохији) и ближем окружењу (размештај снага НАТО-а), као и све толерантнијим понашањем Русије према Западу и Сједињеним Државама. Такође, најновија догађања у СР Југославији и њена спољнополитичка оријентација повећавају вероватноћу те варијанте.

Четврта варијанта – комбиновани приступ савезништву, значи, пре свега, уважавање реалности и интереса, и ослобађање од неких идеолошких, историјских и других оптерећења, као и субјективности (сентименталност, емоције, традиција итд.). Комбиновани приступ савезништву значио би истовремено повезивање и тражење заједничких интереса СР Југославије са развијеним земљама Запада и пријатељским земљама Истока, уз стварање балканског система колективне безбедности, што би могло да буде модел заштите појединачних и заједничких интереса држава Балкана.

Сви наведени интересни облици регионалне безбедности су за СР Југославију мање или више прихватљиви. У измењеним геополитичким условима, а посебно након агресије НАТО-а на СР Југославију и уласка КФОР-а (Алијансе) на Космет, намеће се као неопходна потреба за савезништвом као формом колективне безбедности, како између земља са претежно српским становништвом (СРЈ и РС), тако и у форми билатералних или мултилатералних савеза. Тешко је, наравно, одредити се за конкретан облик или земљу (групацију) савезника. Могућност за то је свебалкански савез, али и „Партнерство за мир“, савез са Русијом и Белорусијом итд. Свака од тих варијаната има погодности, али и ограничења, па је потребна свеобухватна анализа предности које би СР Југославија имала (у погледу своје безбедности) од тих савеза, али и последица тих савезништава, посебно по суверенитет наше земље.

¹² Видети: Радован Радиновић и Триво Инђић, *Балкан*, стр. 76.

Коначну реч о томе требало би препустити вољи народа СР Југославије који би се путем референдума изјаснили о евентуалном уласку наше земље у неки од постојећих савеза или о стварању новог савеза.

*
* *

Будући да нема трајно подударних интереса, па према томе ни савеза, без обзира на избор варијанте савезништва у заштити националних интереса, СР Југославија мора стално да развија и осавремењује властити модел одбране, заснован на мудрој ангажовању свих расположивих људских и материјалних ресурса на интегралном југословенском простору и свугде где се могу очекивати ефекти. Наше трајно доктринарно опредељење јесте да никада не дођемо у ситуацију да држави прети рат а да иза себе нема савезнике. Јер, без савезника међу великим силама СР Југославија не би могла да оствари два основна стратешка циља: одвраћање непријатеља и победу.

С обзиром на однос снага у геостратешком окружењу, СР Југославија очување сопствене државности мора заснивати, пре свега, у оквиру све ширих интеграција бројних међународних субјеката. Уз то, неке тенденције и процеси у Западној Алијанси указују на различите интересе чланица и међусобну борбу за престиж, што може допринети побољшању међународног положаја СР Југославије. Реално је да, узимајући све то у обзир, СР Југославија у наредном периоду тражи варијанту за укључивање у светске интеграционе процесе који би били гарант њене националне безбедности.

Литература

1. *Устав Савезне Републике Југославије*, НИУ Војска, Београд, 1994.
2. Драган Симеуновић, *Нови светски поредак и национална држава*, „Симтраде“, Београд, 1993.
3. Jeffrey T. Bergner, *Нови светски поредак – нове суперсиле*, „Белетра“, Београд, 1994.
4. Милосав Симић, *Савремени међународни односи и рат*, – ВИНЦ, Београд, 1988.
5. *Нови светски поредак и политика одбране СРЈ*, СМО, Београд, 1993.
6. *Локални ратови осамдесетих година*, Институт за стратегију, Београд, 1988.
7. Светозар Радишић, *Ратна вештина*, (часопис) ЦВШ, Београд, 1995.
8. М. Стишовић, *Савремени стратегијски системи и проблеми одбране малих земаља*, ЦВШ, Београд, 1996.
9. Лазовић, Стишовић, *Теорија ратне вештине*, Полицијска академија, Београд, 1998.
10. Н. Чомски, *Светски поредак (стари и нови)*, СКЦ, Београд, 1998.
11. Ј. Бодански, *Неки то зову мир*, „Југоисток“, Београд, 1998.
12. А. Тофлер, *Рат и антират*, „Паидеа“, Београд, 1998.

13. П. Кенеди, *Припреме за 21. век*, „Службени лист“, Београд, 1997.
14. М. Клер, *Рат коме нема краја*, ВИЗ, Београд, 1975.
15. Осмо Тоуми, *Нова геополитика* (извод из докторске дисертације – превод), ШНО, Београд, 1998.
16. М. Стишовић, *Војни чинилац и безбедност СР Југославије на почетку 21. века*, „Војно дело“, бр. 3/98.
17. *NATO 2010: A STRATEGIC VISION* National Defense University European Symposium to be held at Fort Mc Nair As Baruch Auditorium on Februaru 10 and 11, 1998.
18. Michael N. Schmitt, *Identifung National Objectives and Developing Strategu: A process oriented Approach*, „Strategic Review“ 25, pp 24–37, Vinter 1997.
19. *To Defend the Ehistence, Territorial Integritu and so Vereightu od the State of ISRAEL*, Israel Defense Forces, Spokespersons Office, Information Branch, 1996.
20. Projecting Decisive Power; Association of the United States Army, 2425 Wilson Boulevard, Arlington, VA 22201.
21. Брошура 525–44 Команде за обуку и доктрину КоВ САД, ТРАДОК (TRADOC), Министарство копнених снага, Форт Монро, 18. октобар 1985.
22. Sam C. Sarkesian; *The Muth of US Capabilitu in Unconvetional Conflicts*; „Military Review“, Septembar 1988.
23. Зоран Вучинић, *Војни савези од Свете Алијансе до НАТО*, НИУ Војска, Београд, 1996.
24. Бранислав Ђорђевић, *Геостратегијске последице присуства НАТО на КиМ по безбедност СР Југославије*, ШНО, Београд, 2000.